

Nr 139.

Av herr **Almkvist m. fl.**, om ökat anslag till bestridande av med landsmålsundersökningar i riket förenade kostnader.

I årets statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkt 271, föreslås anslag för nästkommande budgetår utom till ortnamnsundersökningar, jämväl till "de med landsmålsundersökningarna i riket förenade kostnader", allt beräknat på nytt sätt, avsett att ordna sedan länge svävande frågor.

Av de i propositionen berörda undersökningarna skola endast "landsmålsundersökningarna" i det följande göras till föremål för uppmärksamhet. På en ej oviktig punkt innebär det i propositionen framställda förslaget rörande sistnämnda undersökningar en väsentlig försämring i förhållande till fjolårets förslag. Nu föreslås nämligen att vid landsmålsarkivet i Uppsala skulle finnas en föreståndarebefattning och en vetenskaplig medarbetarebefattning, under det i fjol föreslogs, att jämte föreståndare skulle anställas två vetenskapliga medarbetare vid denna undersökningsanstalt. I statsrådets motivering till denna del av förslaget heter det emellertid (sid. 697): "Jag är liksom förut fullt övertygad om att en institution av den betydande storleksordning som landsmålsarkivet i Uppsala har ett starkt framträdande behov av två medarbetare vid ledningen av insamlingsarbetet", och (sid. 698): "Jag vill ... betona, att detta mitt förslag om allenast en medarbetare, vilket föranletts av en önskan att nedbringa kostnaderna, framlagts efter stor tvekan, liksom detsamma också vid mina personliga förhandlingar med vederbörande sakkunniga mötts av starka gensagor".

Det yttrande i 1929 års riksdags skrivelse nr 279 (sid. 8), som givit anledning till denna nedsättning av antalet medarbetare, innehåller endast ett yrkande på "förnyad prövning" av frågan, huruvida ett så stort antal befattningar, som det då föreslagna, vore "oundgängligen erforderligt för ledningen av insamlingsarbetena och för det insamlade materialets nödortfiga bearbetning under insamlingstiden".

Någon ny utredning i detta avseende har visserligen ej förebragts. Det synes ej heller ha varit möjligt att åvägabringa någon sådan utredning, som kunde sakligt motivera minskningen från två till en medarbetare vid landsmålsarkivet. Under sådana omständigheter torde det ej vara opåkallat att söka något närmare belysa innebörden av denna punkt i det nu föreliggande förslaget.

Huvudskälet för yrkandet på två i stället för en medarbetare vid landsmålsarkivet i Uppsala ligger naturligtvis i nödvändigheten att bedriva arbetena

så snabbt som möjligt, då det gäller ett i snabbt försvinnande statt material. Det är i grunden samma krav på ett påskyndat, på särskilt sätt kvalificerat arbete, som betingat det nu liksom förra året framställda, vederligen av ingen bestridda förslaget om anställande av en särskild dialektforskare för att från Lund leda undersökningar av sydsvenska mål. Från Uppsala ledas, såsom i sakkunnigutredningar närmare visats, undersökningarna av alla andra svenska dialekter i Sverige och dessutom av svenska dialektundersökningar i Estland. Endast det huvudsakligen till Göteborgs och Bohus län begränsade område, vars dialekt undersökes genom Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola, bildar undantag. Men härtill kommer att ensamt i Uppsala bedrivs sådana arbeten, som avse *hela* det svenska dialektområdet, för närvarande i främsta rummet utarbetandet av en stor serie utförliga frågelistor för systematisk insamling av dialekternas ordförråd och därmed sammanhängande insamling av folklig tradition. Omfattningen av den arbetsuppgift, som sålunda åligger Uppsalaundersökningen, är uppenbarligen sådan, som påkallar arbetsfördelning och specialisering, detta så mycket mer som, enligt vad ofta sagts och av ingen sakkunnig bestritts, vårt språks mest varierande, ålderdomligaste och för nutida undersökare mest givande dialekter äro att finna inom det ovan angivna område, som undersökes från Uppsala. Av i ämnet gjorda utredningar har också framgått att redan för längesedan vid landsmålsarkivet i Uppsala gjort sig gällande ett starkt behov av sådan arbetsfördelning, som erfordrats för att effektivt inrikta, övervaka, leda och kontrollera insamlingsarbetena och bedriva den i och för dessa ändamål nödvändiga bearbetningen av äldre och nytillkommande material. För att tillgodose detta behov ha för längre eller kortare tider vid landsmålsarkivet fästs enskilda forskare och samlare, som honorerats av mera tillfälliga medel vid sidan av statsanslaget. Av utredningarna har också framgått, att nu sedan flera år tillbaka utom föreståndaren och flera mera tillfälliga medarbetare, två vetenskapliga medarbetare med mera omfattande och stadigvarande uppgifter funnits vid denna institution, den ene med en nordlig orientering, den andre med en sydlig (götisk, således ej sydsvensk i samma mening som gäller om de dialektundersökningar, vilka ledas från Lund). Möjligheten att trygga åtminstone den i förhållande till uppgifterna och i jämförelse med motsvarigheter i andra länder mycket blygsamma arbetsstyrka, som föreståndaren jämte två vetenskapliga medarbetare i Uppsala kan utgöra, beror på vilken behandling denna fråga nu får i riksdagen. Härmed sammanhänger det förhållandet, att en sådan minskning av medarbetarnas antal, som nu föreslagits, sträcker sina verkningar utanför *en* medarbetares omedelbara arbetsuppgifter och därigenom hindrar och försenar i sin helhet ett arbete, som borde på varje punkt påskyndas.

En minskning av antalet vetenskapliga medarbetare från två till en i Uppsala skulle vidare uppenbarligen hota möjligheterna att för någon enda större folkmålsgrupp fullfölja en mera djupgående undersökning, åtminstone

vad beträffar undersökningarna inom de delar av landet, för vilka Uppsala tjänstgör som undersökningssentral. Denna fara blir överhängande även för den störst lagda landskapsundersökning, som företagits i Sverige: dalmålsundersökningen. Detta arbete har intagit en central ställning och det finns förutsättningar för att detta arbete, när det är fullbordat, skall bilda ett värdigt motstykke till de största motsvarande undersökningar inom andra länder och på samma gång ett värdigt motstykke till de stora kulturhistoriska undersökningar, som göras inom samma landskap, främst genom Nordiska museet. Dalmålsundersökningarna ha bland annat den betydelsen för det hela, att inom detta landskap mer än kanske inom något landskap givas uppslag för efterforskningar rörande ålderdomliga kvarlevor av folkspråk och tradition även på andra håll. Det är en flera gånger uttalad, av ingen sakkunnig jävad uppfattning, att detta landskap erbjuder ett mera givande arbetsfält och företer ett ålderdomligare språk och folkliv än kanske något annat svenskt landskap.

Skulle vid institutionen i Uppsala endast finnas en föreståndare och *en* vetenskaplig medarbetare, torde ingendera postens innehavare, vilka det än kan bli, kunna ägna erforderlig tid åt en sådan specialuppgift vid sidan av de övriga åligganden, som måste medfölja en sådan befattning. Anställas två medarbetare, blir situationen en annan, så att därigenom möjlighet öppnas att fullfölja denna viktiga undersökning som ett led i det hela.

En ytterligare medarbetare skulle betinga, enligt samma grunder, varmed propositionen räknat, i begynnelselön 7,656 kronor jämte eventuellt ålderstillägg 444 kronor, alltså sammanlagt 8,100 kronor utöver det i propositionen föreslagna beloppet.

På grund av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte — för beredande av möjlighet att anställa ytterligare en medarbetare vid landsmålsarkivet i Uppsala — öka det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till bestridande av med landsmålsundersökningar i riket förenade kostnader med 8,100 kronor till 67,040 kronor.

Stockholm den 20 januari 1930.

N. J. F. Almkvist.

K. G. Westman.

Per Gustafsson.

